

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1.

Ποιος, λοιπόν, θα τολμούσε, εφόσον έτσι έχουν τα πράγματα (η κατάσταση), να επιχειρήσει τέτοιο πράγμα; Θεωρώ ότι είναι αδιανόητο από τη μια εσείς, οι οποίοι είχατε οριστεί για όλο το χρονικό διάστημα από την πόλη να φροντίζετε για τις ιερές ελιές, ούτε να μου έχετε επιβάλει ποτέ έως τώρα πρόστιμο γιατί τάχα εργαζόμουν παράνομα (:για παράνομη δραστηριότητα), ούτε να με έχετε παραπέμψει στο δικαστήριο γιατί έκοψα (κάποιο ελαιόδεντρο), από την άλλη αυτός, που ούτε τυχαίνει να καλλιεργεί κάπου κοντά ούτε έχει οριστεί ως υπεύθυνος ούτε βρίσκεται σε ηλικία ώστε να γνωρίζει για τέτοια ζητήματα, να με καταγγείλει ότι έκοψα ιερό ελαιόδεντρο.

Γ2.

Στο παρατιθέμενο απόσπασμα, ο κατηγορούμενος πιστεύει ότι θα αποδειχθεί ότι δεν παρανόμησε ούτε την εποχή της δημοκρατίας ούτε την εποχή των Τριάκοντα τυράννων. Προσπαθεί να αποδείξει την αθωότητά του σχετικά με την κατηγορία που αντιμετωπίζει για την κοπή της ιερής ελιάς με τα εξής επιχειρήματα:

1. *δένδρον μὲν οὐδέ ἔν ἐστι*: δεν υπάρχει στο κτήμα ούτε ένα δένδρο,
2. *μιᾶς ἐλάας σηκός*: υπάρχει ένας περίβολος αιλίας,
3. *κυκλόθεν δε ὁδός περιέχει*: υπάρχει γύρω ένας κυκλικός δρόμος,
4. *ἀμφοτέρωθεν γείτονες περιοικοῦσιν*: γύρω – γύρω κατοικούν γείτονες,
5. *ἄερκτον δε καὶ πανταχόθεν κάτοπτον ἐστίν*: βρίσκεται σε αφύλακτο σημείο και είναι ορατό από παντού.

Γ3α.

τοῦτον → τούτους

ὄς → οἷ

γεωργῶν → γεωργοῦντες

τυγχάνει → τυγχάνουσι(ν)

ἐπιμελητής → ἐπιμεληταί

ἡρημένος → ἡρημένοι

Γ3β.

διαβεβλημένος → διαβλήθητι

ἀφανίζειν → ἀφανιεῖν

φησίν → φαίη

περιοικοῦσι → περιώκουν

Γ4α.

- ούσης: επιρρηματική χρονική μετοχή, γενική απόλυτη.
- ἀδικεῖν: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο του απρόσωπου ρ. ἐξῆν.
- ἔμαυτῶ: δοτική αντικειμενική από το κακονούστατος
- ἐλαῶν: αντικείμενο του απαρεμφάτου ἐπιμελεῖσθαι.
- ὡς ἀφανίσαντα: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή υποκειμενικής αιτιολογίας
- ἐπιμελητής: κατηγορούμενο στο υποκείμενο ὅς, μέσω της μετοχής ἡρημένος

Γ4β.

Υπόθεση: «εἰ μὴ ... κακονούστατος ἦν» (εἰ + οριστ. παρατατικού).

Απόδοση: «πῶς ἂν ... ἐπεχείρησα» (δυνητική οριστική).

Εἶδος: δηλώνει το αντίθετο του πραγματικού.

Μετατροπή στο προσδοκώμενο (ἐάν + υποτακτική / οριστ. μέλλοντα):

«Πῶς δ', ἐάν, ἂν ἦν μὴ πάντων ἀνθρώπων ἔμαυτῶ κακονούστατος ᾧ, ... τὴν μορίαν ἐπιχειρήσω ἀφανίζειν τοῦ χωρίου;»

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1.α. 1=Σ 2=Λ

A1.β. i) ἐν τοῖς συναλλάγμασι, ἐν τοῖς δεινοῖς, περί τὰς ἐπιθυμίας, περί τὰς ὀργάς

ii) Τὰς ἐνεργείας

B1. Στο παραπάνω χωρίο των Ηθικών Νικομαχείων επιβεβαιώνεται ένα συγκεκριμένο γεγονός που παρατηρείται να συμβαίνει στις πόλεις – κράτη. Στην εύρυθμη λειτουργία των πόλεων – κρατών συμβάλλουν οι ίδιοι νομοθέτες, μέλημα των οποίων αποτελεί ο εθισμός των πολιτών σε ηθικές πράξεις, ώστε να γίνουν καλοί και να αποκτήσουν τις αντίστοιχες ηθικές αρετές. Όσοι, βέβαια, δεν επιτελέσουν αυτό το έργο σωστά, δεν πετυχαίνουν τον σκοπό τους. Πιο συγκεκριμένα, βασικό ζητούμενο αποτελεί πώς γεννιούνται και φθείρονται οι τέχνες και οι αρετές. **Σημαντικό στη φιλοσοφική σκέψη του Αριστοτέλη είναι το θεμελιώδες αντιθετικό ζεύγος γένεσις – φθορά**, ήδη από τις απαρχές της φιλοσοφικής σκέψης. Για τον φιλόσοφο, υπήρχε για τα όντα μια φυσική μονόδρομη διαδικασία: γένεσις, φθορά. Για την κατάκτηση, λοιπόν, της ηθικής αρετής προηγείται η πράξη. Η γένεσις, επομένως, αλλά και η φθορά της ηθικής αρετής βρίσκεται στις ίδιες αιτίες και στα ίδια μέσα, στην ηθική πράξη. Παράλληλα, ο Αριστοτέλης καταφεύγει στη χρήση ενός **αναλογικού συλλογισμού** με την αναφορά στο παράδειγμα τεχνών (ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη).

Ως τέχνη ορίζεται το σύνολο των γνώσεων και των δεξιοτήτων που επιτρέπουν στο συγκεκριμένο κάτοχό τους να παράγει μορφές, τεχνικά δημιουργήματα. Υπό αυτή την έννοια, δηλώνει ο Αριστοτέλης, η τέχνη μιμείται τη φύση. Κοινός παράγοντας που τις συνδέει είναι η ύπαρξη κάποιας δημιουργικής λογικής. Έτσι, τεχνίτης δεν είναι μόνο ο καλλιτέχνης αλλά γενικότερα ο δημιουργός, και προϊόντα της τέχνης όχι μόνο τα καλλιτεχνικά έργα αλλά όλα τα δημιουργήματα του τεχνίτη. (σχόλιο φάκελος υλικού σελ. 124). Τα ειδικότερα παραδείγματα των κιθαριστών και των οικοδόμων χρησιμοποιούνται για να δείξει ότι με την καλή εξάσκηση πετυχαίνει κανείς τον στόχο του, ενώ με την κακή αποτυγχάνει. Εν ολίγοις είναι ανάγκη να εξασκηθεί ο κιθαριστής στο παίξιμο καλής κιθάρας, για να γίνει καλός κιθαριστής. Αν δεν εξασκηθεί με τον κατάλληλο τρόπο, θα γίνει κακός κιθαριστής (έκ γάρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί). Με αντίστοιχο τρόπο, κάθε οικοδόμος είναι ανάγκη να εξασκηθεί στο χτίσιμο των σπιτιών, προκειμένου να καταφέρει να χτίζει καλά σπίτια. Αν δεν εξασκηθεί με τον κατάλληλο τρόπο, θα γίνει κακός οικοδόμος (έκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί). Το ίδιο, κατά συνέπεια, ισχύει και για τις ηθικές αρετές. Αποκτά κανείς μία ηθική αρετή, αν πρώτα εξασκηθεί με τον πρέποντα τρόπο στο να κάνει ηθικές πράξεις. Αν, βέβαια, δεν εξασκηθεί σωστά, δεν θα πετύχει τον στόχο του και δεν θα κατακτήσει την ηθική αρετή (ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται). Τέλος, ο Αριστοτέλης ολοκληρώνει τη σκέψη του αναφερόμενος στο γεγονός πως αν ήταν έτσι τα πράγματα και η ηθική αρετή υπήρχε εκ φύσεως στους ανθρώπους, θα ήταν καθορισμένο από τη φύση αν αυτοί ήταν καλοί ή κακοί και δεν θα χρειαζόταν κανείς να τους διδάξει κάτι σχετικό (εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί). Από τη στιγμή, όμως, που υπάρχουν δάσκαλοι για αυτές, καταλήγει με την εις άτοπον απαγωγή πως είναι επίκτητες και όχι έμφυτες. **Ο υποθετικός λόγος που χρησιμοποιείται από τον φιλόσοφο ανήκει στο είδος του μη πραγματικού** (Υπόθεση: εἰ + οριστική ιστορικού χρόνου). Υπηρετεί, επομένως, την πρόθεση του να δείξει το αδύνατο να είναι όλοι από τη γέννηση τους καλοί ή κακοί και να κρίνεται περιττή η παρουσία του δασκάλου για θέματα ηθικής.

B2. Η συμπεριφορά και οι επιλογές του ατόμου στα πεδία της ανθρώπινης πράξης στο παράλληλο κείμενο και στο απόσπασμα «Οὕτω δὴ ... ἄδικοι» από το διδαγμένο κείμενο παρουσιάζονται σε άμεση συνάρτηση με το δίκαιο και το άδικο. Από τη μία, **ο Αριστοτέλης** επισημαίνει πως οι άνθρωποι γίνονται δίκαιοι ή άδικοι ανάλογα με τον τρόπο που δρουν στις συναλλαγές τους. Ο Αριστοτέλης εδώ, με τον όρο συναλλαγμα εννοεί τη καθημερινή συναλλαγή, την καθημερινή συνάφεια (δεν αναφέρεται δηλ. η λέξη με τη συνήθη σημασία της, η οποία είναι συνθήκη, συμβόλαιο ή αμοιβαία συμφωνία). Λέγοντας καθημερινή συνάφεια εννοούμε την ζωή μέσα στην κοινωνία, στην πολιτικά οργανωμένη κοινωνία. Στο πλαίσιο των καθημερινών διαπροσωπικών σχέσεων των ανθρώπων και της κοινωνικής τους ζωής ανάλογα με τις πράξεις, τη συμπεριφορά και την ποιότητα των ενεργειών τους (αυτά όλα παίζουν αποφασιστικό ρόλο) οι άνθρωποι θα αποκτήσουν ή όχι ηθικές αρετές. Επισημαίνεται λοιπόν στην ενότητα αυτή, πόσο μεγάλη είναι η σημασία τη ηθικής πράξης στις διαπροσωπικές σχέσεις, προκειμένου να αποκτήσουν οι άνθρωποι κάποια ηθική αρετή. Η ηθική πράξη και η συμπεριφορά του ανθρώπου σε όλες τις περιστάσεις της ζωής παίζουν σημαντικό ρόλο στην απόκτηση της αρετής. Μάλιστα, ο φιλόσοφος θεωρεί ως ένα από τα σπουδαιότερα έργα της πολιτείας το παιδευτικό, που υλοποιείται κυρίως με τους

νόμους και την παιδεία. Έτσι, λοιπόν, τονίζει ότι πρώτιστο μέλημα και επιδίωξη κάθε νομοθέτη είναι η ηθική αρτίωση των πολιτών, που πραγματώνεται με τον εθισμό τους μέσω των νόμων στην εκδήλωση συγκεκριμένων, κοινωνικά αποδεκτών συμπεριφορών («οί γάρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοὺς»).

Από την άλλη, **στο παράλληλο κείμενο**, η έννοια της δικαιοσύνης συνδέεται επίσης με τον άνθρωπο, εξετάζοντας όμως μια διαφορετική πτυχή, η οποία σχετίζεται άμεσα με τον τρόπο συμπεριφοράς προς τον συνάνθρωπο. Πιο συγκεκριμένα, οι άνθρωποι γίνονται δίκαιοι μέσα από την ένδειξη **«επιείκειας»** προς του άλλους (Η δικαιοσύνη και η επιείκεια και στον πέραν του δικαίου χώρο είναι η «αρετή προς έτερον»). Η «επιείκεια» εντοπίζεται σε καθημερινές πράξεις, όπως η ένδειξη **ενσυναίσθησης** και αντίληψης μιας διαφορετικής οπτικής γωνίας, χωρίς βέβαια να θεωρείται απαραίτητη η συμφωνία με αυτή (απαιτεί τη θεώρηση και της οπτικής του άλλου, όχι αναγκάως για να τη δεχθούμε, αλλά για να την κατανοήσουμε). Έπειτα, σχετίζεται με την ένδειξη **φιλαλληλίας**, θεώρηση που σημαίνει πως δείχνει κανείς έμπρακτα την υποστήριξή του προς τον συνάνθρωπο σε περίπτωση ανάγκης (περαιτέρω και στήριξη του άλλου, όταν χρειάζεται) καθώς, επίσης, και με την εκπλήρωση του χρέους **της κοινωνικής αλληλεγγύης**, όπως επιτάσσουν οι αντίστοιχες διατάξεις του Συντάγματος της χώρας (αυτό που επιτάσσει η διάταξη του Συντάγματός μας, όταν αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής αλληλεγγύης). Εν ολίγοις, η δικαιοσύνη εκφράζεται μέσα από καθημερινά και απτά παραδείγματα συμπεριφοράς προς τον συνάνθρωπο και αφορά κάθε είδους σχέση που έχει τη δυνατότητα να συνάψει κανείς σε οποιοδήποτε τομέα και οποιαδήποτε περίσταση, προσωπική ή συλλογική(και όποιες άλλες ανθρώπινες, ατομικές ή συλλογικές, σχέσεις). Κατά συνέπεια, η αρετή της δικαιοσύνης είναι μία πράξη με αμιγώς κοινωνικό και πολιτικό χαρακτήρα και σε αυτό οφείλεται και η αξία της.

B3. 1=Λάθος 2=Λάθος 3=Σωστό 4=Σωστό 5=Λάθος

B4. Ρυπογόνος = γίνονται Ανάθεση = νομοθέται Ένδεια = έδει / δεϊ Ξέφρενος = σώφρονες Διάστρεμμα = άναστρέφεισθαι